

STAPHIS AGRIA.

mulsa dentur, crassum humorem per uomitum purgant: sed qui hauserunt, ambulare debent. Prudenter tamen attendere oportet, & aquam mulsam continuo potui dare: quoniam pericula strangulationis inferunt, & fauces adurunt. Trita, & ex oleo illita phthiriali prodest: item prurigini, & psoris. Cit plurimam pituitam commanducata: decocta in aceto, dentium dolori, coluto ore, subuenit: rheumatismum gingiuarum sistit: vlcera oris manantia cum melle sanat. Vrentibus malagmatis imponitur.

STAPHIS agria, quam officinae Graeca uoce corrupta nulgò Staphusariam uocant, Latinis ab effectu, quòd pediculos necet, Herba pedicularis dicitur. Hæc in istria, Dalmatia, Apulia, & Calabria, frequentissima prouenit. Eius semen copiosum apud septasarios inuenitur: namq; eo frequenter utuntur medici in apoplegmatis. Id quod etiam plurimum expetitur mulieribus ad pediculos, & lendes necandos. Staphidis agriaeminit Galenus in Astaphide libro VI. simplicium medicamentorum sic inquit. Astaphis agria uehementer acrem obtinet facultatem, adeò ut ex capite pituitam purget, quod ἀποφλεγμὰ τὸ κεφάλειον Græci dicunt, abstergatq; ualenter. Itaq; ad psoram ac commodata est. Sed & urendi uim aliquam habet. Ea planta Græcis σταφίς ἀγρία, & ἀσταφίς ἀγρία nominatur: Latinis, Staphis agria, Vua syluestris, Herba pedicularis, & Pituitaria: Arabibus, Alberas, Habelras, Muhezagi, siue Muhezegi: Italis ac officinis, Staphusaria: Germanis, Biszmijntz: Hispanis, Fabaraz Paparraz: Gallis, Estaphisagrie, & Herbe au poulx.

Staphidis agria confid.

Staphidis agr. uires ex Gal.

Nomina.

Θάψια. THAPSIA. CAP. CLI.

THAPSIA.

THAPSIA nomen ideo accepit, quòd in Thapso eiusdem nominis insula, primùm inuenta sit. Tota uerò natura ferulæ similis est: graciliore caule: folijs fœniculi: umbella anethi in cacumine, à singulis surculis erumpente: flore luteo: semen quale ferulæ, latiusculum, sed aliquantò minus: radix foris nigra, intus candida, longa, acris, crassiore libro uestita. Succu extrahendi ratio hæc est. Facto in ambitu scrobe cortices inciduntur, aut radix in forniciis speciem in se excauata cooperitur, quòd merus succus confluat. oportet illuc sequenti die se conferre, & congestum succum extrahere. Tunditur etiam radix in pila, & succus organo per qualium expressus, fœtilli crasso insolatur. Aliqui folium unà terunt: sed inualidior huiusmodi succus. Hoc autem interest, quoniam qui ab radice manauit, grauius olet, & humidus permanet: è folijs autem extractus exiccatur, atque teredinum iniuriam sentit. Qui succum colligit, stare debet non obuersus uento: aut potius cum dies apricus est, & à flatu silet: quoniam ob halitus acrimoniam facies uehementer intumescit, nudaq; corpora inuadunt pustulæ. ob id prius liquido cerato, & adstringente, nudas partes illinunt, & ita muniti accedunt. Tam cortex radicis, quàm succus purgandi uim habent, & lacteus succus in aqua mulsâ potus: nam utriusq; bilem extrahunt. Radicis modus, quaterni oboli, cum tribus feminis anethi drachmis: succi, terni oboli: lactis, obolus unus. quod eo amplius assumitur, periculosum est. Huiusmodi purgatio conuenit suspiriosis, & diuturnis laterum doloribus, reiectionibusq; datur

datur in cibis, aut obsonio, quibus difficile sit uomere. Tam radix, quàm succus omnium maximè, quæ pares cum eis uires adepta sunt, uim habent extractoriam ex alto, ubi ex imo aliquid euocandum est, aut meatuum laxitas aliò transferenda est. vnde succus illitione, aut radix recens affricu alopecias expleat. Radix, succusque cum æquis ceræ, thurisque portionibus, sugillata, liuoresque tollunt: sed non plus binis horis dimittantur: locus deinde aqua maris calida foueatur. Vitiæ cutis in facie emendat, cum melle illitus succus: lepras tollit: tubercula discutit, perunctus cum sulphure. In diuturnis pulmonum, laterum, pedum, articularumque uoletudinibus utiliter illinitur. Valet ad integendam colis glandem ijs, qui natura, non circuncisione curti sunt: tumorem enim excitat, qui pinguium fotu emollitus, præputij iacturam refarcit.

Thapsiæ con-
sideratio.

DE THAPSIÆ uiribus locutus est Theophrastus libro IX. cap. XXII. de plantarum historia, ubi ita scribit. Thapsiæ radix uomitoria est, & si quis continuit, tam superius, quàm inferius purgat. Ad hæc liuida tollere potest: suppurationes tamen aliàs exalbidas facit. Succus eius ualidior est, & quidem tam superius, quàm inferius purgat. Nullus seminis usus. Nascitur tum alibi, tum in terra Attica, in qua pecudes incolæ eam non tangunt, peregrinæ uerò depascunt: & aut alius soluitur, aut intereunt. hæcenus Theophrastus. Thapsiam author est Plinius libro XIII. cap. XII. à Nerone claritatem accepisse, eiq; magno usui fuisse sui imperij initio, quòd nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thapsia, thure, & cerâ, sequenti die contra famam cutem synceram circumferret: etenim ea mirum in modum sugillata delet. Thapsia plurima nascitur in Apulia, præsertim Gargano monte, inter complures ferulacei generis plantas. Prouenit & in nostris maritimis locis adeò ferule adsimilis, ut non facile, nisi à rei herbariæ peritis, una ab altera dignoscatur. Vistur etiam hodie in hortis ad spectaculum plantata. quæ ratione iam ferme omnibus innotuit in Italia. Cæterum non desunt impostores, qui Thapsiæ radicem cortices pro Turpeto uendunt: quæ quidem à peritis seplasiarijs in ea medicamenta iure optimo addi possunt, quæ Thapsiam exposcunt: sed in turpeti locum non sunt, meo iudicio, recipiendæ. Quapropter maximè in hoc (ut superius diximus in Tripolij commentatione) à Fuchso dissentimus, qui Turpetum à Mesue descriptum, nil aliud esse censet, quàm Thapsiæ radices. Thapsiæ uires memoriæ prodidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Thapsia acrem habet, ac uehementer excalescentem facultatem cum humiditate. Quamobrem ex alto uiolenter extrahit, & ipsum quod extraxit, digerit. Verùm plusculum ad ea efficienda tempus postulat, ut quæ largè excrementitia humiditate impleta est, ob quam celeriter corrumpitur. Et lib. primo de compositione medicamentorum secundum locos, sic inquit. Qui Thapsia utitur, sciat opus est, maximam differentiam esse recentis ad uetustiore. Vis enim huius pharmaci post annum multum exoluitur, atque amplius adhuc post duos annos, ausimq; ferè dicere eam penitus inutilem esse ad triennium progressam. Hæc ut Græcè βαψία, ita etiam Latine & Italicè Thapsia nominatur: Mauritanis, Hiantum, & Driz.

Thapsiæ uires
ex Gal.

Nomina.

† Hoc loco Græci codices habent ὄπιζεται. quod uerbum Ruellius uerterat hic, lac extrahitur; licet alibi, ut in panace Heracleo, idem uertat, succus excipitur. Nos uerò, quòd ὄπρος, à quo uerbum illud defluxit, succum, liquorem, & lacrymam significet, maluimus reddere, succus extrahitur. Neq; certè temere, quòd non solum nobis conueniat cum Marcello interprete; sed quòd etiam arbitremur hanc esse germanam illius uerbi significationem, atque melius rem exprimere, de qua sermo est. Huius tamen mutata à nobis uersionis lectorem admonendum esse duximus.

Σπάρτιον. SPARTIVM.

CAP. CLII.

SPARTION frutex est longas ferens virgas, sine folijs, firmas, fractu contumaces, quibus uites vincuntur: semen lenticulæ, in folliculis phasiolorum modo nascens: florem, ut albæ violæ, luteum. Purgant per superna uehementer ellebori vice, citra periculum flores, & femina quinis obolis in aqua mulsa pota. Semen deiectionem mouet. Ramis in aqua maceratis, mox tufis, extractus succus, ischia dicis, & angina laborantibus auxiliatur, si cyathi modum ieiuni bibant. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere ischiadicis clystere: strigmenta autem elicit cruenta.

Spartij confi-
deratio.

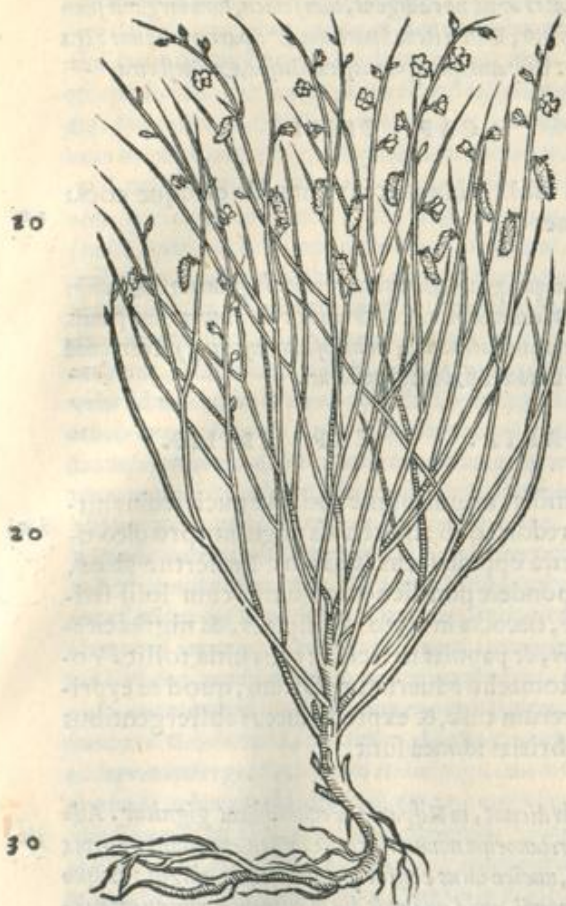
TANTA nimirum inter Spartium, siue Spartum, & Genistam intercedit similitudo tum facie, tum etiam uiribus, ut eorum affinitate deceptus iam crediderim omnino errasse eos, qui alterum ab altera secernerent: præsertim cum hac in re deprehendissimè Plinium dubitasse libro XXIII. cap. IX. ubi ita scriptum reliquit. Genista quoq; uinculi usum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit, quam Græci authores Spartion appellauerunt, cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim: & nunquid hanc designauerit Homerus, eam dixit: Nauium sparta dissoluta. Nondum enim fuisse Aphricanum, uel Hispanum spartum in usu certum est: & cum futiles fierent naues, lino tamen, non sparto unquam sutas. hæc Plinius. Verùm cum accuratius Dioscoridem perlegissem, hac de re prius admonitus à clarissimo medico Petro Cannizero Hispano Serenissimi Ferdinandi Romanorum Regis Protophysico, qui in Hispania copiosissimum Spartum, numerosamq; Genistam se uidisse testatus est, comperi planè inter has plantas discrimen esse. Quippe quòd Spartium Dioscoridi frutex sit folijs uiduus: & floribus constet albæ uiolæ similibus. Genista uerò folia proferat longiuscula, lini ferè modo: & flores luteos, ipsi modo lunatos. Hinc itaq; factum est, ut nunc in eorum sententia consistam, qui Spartium à Genista differre existimant. Non tamen quòd diuersi prorsus generis has plantas esse putem. nam tanta, ut dixi, uni cum altera cognatio est, ut etsi non eadem sint; tamen eòs generes esse uideantur. Sparti quidem usus (ut Plinius est author lib. XI. cap. II.) multa post secula ceptus est,

Sparti usus ex
Plinio.

neq

SPARTIVM.

GENISTA.

nec ante Pœnorum arma, quæ primùm Hispaniæ intulerunt. Herba & hæc sponte nascens, & quæ non queat feri: iuncusq; propriè aridi soli, uni terræ dato uitio. Nanq; id malum telluris est, nec aliud ibi feri, aut nasci potest. In A= phrica exiguû, & inutile gignitur. Carthaginensis Hispaniæ ceterioris portio, nec hæc tota, sed quatenus parit, mon= tes quoque Sparto operit. Hinc strata rusticis eorum: hinc ignes, facesq;: hinc calceamina, & pastorum uestis. A= nimalibus noxium, præterquam caciianinum teneritate. Ad reliquos usus laboriosè euellitur: ocreatis cruribus, ma= nibusq; tectis manicis: conuolutum ossis, ligneisq; conamentis. Vulsus fascibus in acervo adunatum biduo, tertio resolutum. Spargitur in sole, siccaturq;: & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea maceratur aqua marina opti= me, sed & dulci, si marina desit. Siccaturq;: sole iterum rigatur, si repente urgeat desiderium, perfusum calida in so= 40 lio, ac siccatum stans compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipue in aquis mariq; inui= ctum. In sicco præferunt è cannabi funes. At spartum alitur etiam demersum, ueluti natalium sitim pensans. Est qui= dem eius natura interpolis: rursusq;: quam libeat uetustum nouo miscetur. Veruntamen completetur animo, qui uo= let miraculum æstimare, quanto sit in usu omnibus terris nauium armamentis, machinis & edificationum, alijsq;: deside= rijs uitæ. Hactenus de sparto Plinius. Ceterum Genistæ in Hetruria adeo frequentissima proueniunt, ut Maio, et Iunio mensibus magnam & iucundum spectaculum præbeant uiatoribus, quoniam tam copiosè suis speciosis, ac ful= gentibus floribus ornantur, & uestiuntur colles, ut procul aurei uideantur. Gaudent earum floribus apes, ut Plinius inquit: proinde aluarijs circumserruntur. Genista nobis ligandis uitibus salicis uicem explet, maceraturq;: etiam can= nabis modo, fiuntq;: inde funes, & rudia linteamina, quæ conficiendis saccis aptissima sunt. Expeditur Genistæ lignè 50 etiam figulis. qui in Italia id uasorum fictilium genus conficiunt, quod uulgò de maiolica uocant: quippe quòd (ut ip= si affirmant) nullo alterius arboris ligno fornax succendi possit, quo aureus ille color conseruetur in opere. Ge= nistam recensuit Mesues inter sua simplicia deiectionis facultatis, ubi hæc ad sensum scribit. Genista arbor est monta= na, è cuius caudice quam plurimæ funduntur uirgæ, rectæ, flexiles, fractu contumaces, quibus uites, & alia ligantur. Flores edit flauos, lunari figura: è quibus siliquæ prodeunt, erui magnitudine: & semina in eis lenti similia, in= teruallis distincta. Planta tota perturbat, prouocat, incidit, attenuat. Obest cordi, & uentriculo. Sed tollitur no= xa (ut Philagrius est author) addito rhodomelle, aut rosa, & mastiche: quin & anisi, dauci, & fœniculi semine. Epotum semen pituitam utriq; ualentissimè purgat, & ab articulis quoq; humores trahit. Renum excrementa pel= lit, urinam citè efficacissimè, & calculos disrumpit tam in renibus, quam in uestica: nec in his materias figi, & in cal= culum durefcere sinit. Flores contriti strumas auferunt, si cum melle rosaceo, aut sorbili ouo deuorentur. Fit ex ijs oxymel, cuius usu indurati lienes resoluuntur. Profsunt ischiadicis, podagricis, calculosisq;: si postquam illos sumpse= rint, subinde frequenter euomant ægri. Modus, præsertim floris, à drachmis duabus ad quinque: seminis uerò à drach= 60 mis

Genistæ con= sideratio.

Genistæ de= scriptio, & ui= res ex Mesue.

chmis duabus ad quatuor. hæc Mesues. Qui tamen Genistæ semen non rectè obseruasse uidetur. quandoquidem id erui, uel uiciæ faciem potius referat, quàm lentis. Sparti, ut iam ad eius uires redeamus, meminit Galenus lib. VIII. simpliciũ medicamentorum, his paucis uerbis. Sparti, quo & uites apud nos alligant, tum semen, tum uirgarũ succus non instrenuè trabentis est facultatis. Quod Græci σπάρτιον, Latini item Spartium & Spartum dicunt: Itali, Spartio. Quæ uerò Latinis Genista, Italis Genestra uocatur: Hispanis quoq; Geneſtra, Gieſta, & Gieſteira.

Sparti uires
ex Galeno.

Nomina.

Σίλυβον. Silybvm.

CAP. CLIII.

Silybon lata spina est, folia ferens chamæleonis albi. Hæc recens cum sale oleoq; cocta estur. Radicis succus drachmæ pondere potus uomitiones ciet.

Hactenus non ex nostra tantum, sed neq; ex aliorum quoq; inquisitione uerum ac legitimum Silybum in Italia nobis licuit reperire. Et quanuis inter tot alias plantas aculeatas inibi nasci, & esse possit; tamen tam paucis eius notas explicauit Dioscorides, ut difficile admodum illud inuentu iudicem: neq; enim ipse, ut ingenue fatear, quod ex illis sit, ausim decernere. Vt Græcis σίλυβον, ita pariter Latinis Silybum appellatur.

Nomina.

Βάλανος μυρεψική. Glans vnguentaria.

CAP. CLIIII.

Glans vnguentaria fructus est arboris myricæ similis, magnitudine auellanæ nucis. cuius nucleus amygdalarum amararum more tritus, humorem reddit: quo ad pretiosa unguenta pro oleo utuntur. Nascitur in Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido secus Iudæam. Præfertur plena, recens, candida, quæ faciliè delibretur. Ea drachmæ pondere pota lienem absumit: cum lolij farina, & aqua mulsa podagricis illinitur. Pforas, leprasq; decocta in aceto: vitiligines, & nigras cicatrices cum nitro emendat: & cum lotio lentigines, uaros, & papulas in facie, & cutis uitia tollit. Vomitiones mouet, & aluum cum hydromelite resoluit: stomacho aduersatur. Oleum, quod ea exprimitur, aluum potu ciet. Cortex eius magis adstringit: uerum tusæ, & expressæ succus abstergentibus medicamentis adijcitur, quæ aduersus pruriges, & scabritias idonea sunt.

Glandis vnguentariæ consideratio.

Glans vnguentaria, quam Græci βάλανον μυρεψικήν dicunt, in Hispania frequentissima gignitur. Adfertur hodie copiosa in Italiam. Vnguentarij, ac seplastarij Mauritanorum nomina secuti, eam Ben appellant. Forma hæc pistacia maximè refert, albo cortice, triquetro, fractu facili, nucleo intus conferto, & admodum pingui: ex quo oleum exprimitur, quod de Ben uocant. Magnificiunt id unguentarij, quod quamuis diu inueteratum, nunquam rancorem sentiat, ut etiam libro primo suo loco monuimus. Arabicæ familie authores (ut modò dictum est) unguentarian glandem Ben nominant. Proinde de ea inter sua soluentia simplicia scribens Mesues, in hunc sensum inquit. Ben duorum est generum. Maius est nucis auellanæ magnitudine, triangulare. Minus uerò ciccri simile. Vtriq; inest oleosa medulla, lenis, & alba. Præstat maius, quod noxa uacet: minus siquidem noxium est. Præfertur in maiori genere, quod putamine sit albo, leui, tenui: nucleo fragili, albo, oleosoq;. Vetus tum recenti melius. In minori autè præcellit in cinereo albicans, fragilis pariter, & pinguis. Dioscoridi tamen in maiori genere (minoris enim non meminit, quemadmodum nec Theophrastus, neque Plinius) præstantius est recens, etsi contrarium asserat Mesues. Oleum ab unguentarijs hoc tempore è nucleis tantum exprimitur, ut Dioscorides docuit, non autem, ut quidam existimant, ex putaminibus, quod dixerit Theophrastus, unguentarios putamine fructus confuso uti solere. Plinius, ut Theophrasti, & Dioscoridis sententiam comprobaret, unguentarios prodidit è putaminibus, medicos uerò è medulla oleum elicere quod hoc medicamentis, illud odoramentis usum præbeat. Veruntamen hac ætate (ut diximus) ab omnibus tantum è nucleis à putamine repurgatis exprimitur. Nec crediderim unquam, quod ex solis putaminibus oleum effluere possit, quanuis diligentissimè comprimantur, & constringantur prælo etiã grauissimo: quoniã hæc putamina arida sunt, & omni prorsus humore carent. Illud quoq; fidem non dubiam facere potest, quod hanc parandi olei rationem silentio prætermisit Dioscorides, non modò in hoc loco, sed etiam libro primo, ubi tamen de oleis, & unguentis conficiendis latius disseruit. Cuius fortè doctrinæ immemor Manardus Ferrariensis, uir alioqui nostræ ætatis celebris, dubitat in adnotationibus, quas in Mesuem edidit, an Vnguentariæ glandis oleum è nucleo, an è putamine exprimi debeat, asserens quanquam in quibusdam Dioscoridis codicibus legitur, oleũ hoc è nucleis exprimi debere; in aliquibus tamen nec nucleorum, nec putaminũ ullam fieri mentionem. Verum etsi ambigendi non defuerit occasio, præsertim ex Theophrasti testimonio, qui putaminibus uti unguentarios tradidit; aderat tamen grauisimus auctor Galenus, qui rem hanc abunde enucleauit, cum constanter asseueret, Balaninum oleum unguentarijs ex carne nucleorum, non ex putaminibus exprimi. Id quod etiã faciliè ex Dioscoride colligi potest, cum dicat consimili modo fieri balaninum & amygdalinum. quod autem hoc ex amygdalarum nucleis fiat, nemo est qui dubitet. Hæc sanè nobis non leuem faciunt suspicionem, quod aut eo in loco Theophrasti exemplaria sint deprauata, aut minus integri, & ueraces fuerint authores, à quibus fortassis unguentariæ glandis historiam accepit. His porro accedit huius olei communis usus, & eius parandi ratio. Siquidem Balaninum oleum plurimi faciunt unguentarij, non quod aliqua odoris præstantia commendetur (inodorum etenim est) sed quod nunquam uetustate rancorem contrahat. Id scilicet quod è nucleorum medulla, non autem ex putaminibus conficiunt. Nam rancoris expers cum sit, omnium aptissimum habetur ad odoratissima unguenta (mistræ uocant) temperanda, quæ ex moscho, zibetto, & ambaro, illinentis chirothecis, & alijs, quorum

Manardi dubium solutũ.

ab alijs
in Dioscoride
codicibus

in delicijs, & lasciuia omnis est usus & gratia, parantur. Quandoquidem si hæc alio quouis oleo liquecerent in unguentum, contracto inde non multo post tempore rancore (etate enim omne oleum præter Balaninum rancescit) non modo uniuersam odoris suauitatem exuerent; sed etiam putida, foetidaq; euaderent. Quo utique experimento apertissime dignoscitur, an oleum illud Balaninum fuerit, quod ex unguentariae glandis nucleis fieri solet. Cæterum de uiribus Ben hæc subiunxit Mesues. Maioris, inquit, generis fructus incidit, abstergit, attenuat, expurgat, & aperit: sed uentriculum subuertit, & uiscera perturbat, ob excrementitiam, acremq; humiditatem, quam possidet. Minoris autem uis longè uehementior, & magis periculosa: nanq; adeo perturbat, agit atq; humores, ut sæpius animæ deliquium faciat, & frigidos sudores cõcitet. Proinde non in alios usus is admittendus est, quàm in unguenta, & cataplasmata. Maioris noxa demitur, cum igne torrefcit: siquidem ignis calore exuperantem deperdit humiditatem, quæ uomitionem mouet, sitq; medicamentum tantum deiectionum. Decoquitur etiam cum anisi, & sæniculi semine: quoniam hoc modo prior noxa corrigitur. Tam in potu, quàm aliter sumptus lentam, crassamq; pituitam uomitu, et deiectione purgat. Ideoq; aptissimum medicamentum est coli cruciatibus non modo haustus, sed etiam clysteribus infusus, præsertim ubi à flatu, & pituita ortum habuerint. Fit etiamnum ex contritis ipsius nucleis, polenta, & melle admixtis, cataplasma ad strumas, durosq; tumores admodum utile, & ad neruorum morbos à frigidityte excitatos, addito tantum melle. quo fit, ut conuulsis, resolutis, & contractis opem ferat non obscuram. Pollet præterea ad iecinoris, & lienis infarctus duritiesq; si addita lupinorum farina, & nardo emplastri modo imponatur. Nucleorum oleum uulnere cicatrices attenuat, & delet: item lentigines, aliasq; cutis foeditates emendat. Auribus infusus non modo doloribus leuamentum præstat: sed & surditatem, & tinnitum curat. Glandis unguentariae uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Balanus myrepssice, hoc est, glandis unguentariae, adfertur ex barbarica regione. Utuntur unguentarij carnis eius succo, qui facultate calidus est. Reliquæ autem, unde expressus est succus, terrestres scilicet, & duræ, uincemem habent qualitatem amaram. Sed & admixta est quædam adstrictio. Proinde extergentem simul, & incidentem, contrahentemq; & stipantem effectum possident. Itaq; ad ionthos, lentigines, ephelin, & pruritiu, deinde & ad psoram, & lepram conueniunt. Verùm enimuero & lienes liquant, iecurq; indurefcens. Quod si quis carnem eius drachmæ pondere cum melicrato bibat, medicamen experietur uomitorium. Sæpe etiam per infernam aluum largiter subducit. Itaq; cum hoc medicamento utimur, ad uiscerum expurgationem, & maxime iecinoris, lienisq; ex oxycrato ipsum exhibere consueuimus. Gaudet uero uel maxime alioqui aceto ad extrinsecas actiones. Adeo enim efficax efficitur; ut & psoras, & lepras extergeat, & multo etiam magis quæ his sunt minora, lentiginem, uutiliginem, ionthos, ephelin, exanthemata, achoras, tum ulcerosa, & quæ crassi sunt succi omnia. Sed & cicatricibus decorem adfert. Porro quod cum illinenda est lieni, præstet admixtam esse farinariam quampiam exiccantium, cuiusmodi est erui, ac lolij farina, id iam potius ad componendum medicaminum tractationem, haudquaquam ad præsens institutum pertinet: sed & in paratu facilibus ipsum dicitur. Verim in præsens sufficit abstergentem, & incidentem cum adstrictione quapiam propositi medicaminis dixisse facultatem, ac sic ad aliud transgredi. Cortex tamen eius admodum adstringit: itaq; eo possit quis ad ea uti, ad quæ ualida usus est adstrictio, hætenus Galenus. Sed quoniam Balanus myrepssica Mauritanorum Myrobalana nobis ad memoriam reuocauit, quorum ijdem quinq; faciunt genera, cum ea in medicamenta frequenter, & commodè ueniant, nec eorum, quod extet, meminerint ueteres Græci; ideo nunc de ijs nobis differendum est: neq; enim ob eorum usum silentio erant dissimulanda. Sunt itaq; ut diximus, MYROBALANORVM genera quinque: nempe Flaua, Chepula, Indica siue nigra, Empelica, Bellerica: quæ omnia facie inter se distant, ut etiam uiribus. Quamobrem omnino censendum esse putauerim, ea à diuersis produci arboribus. quamquam non desint, qui affirmant, flaua simul, & chepula ex una & eadem arbore nasci, existimantes flaua decerpi ab arbore immatura, chepula uero cum ultimam adeptam fuerint maturitatem. Verim cum horum fructuum ortus, & arbores nos prorsus lateant, non est quod illorum sententiam probare, aut refellere ausim. Recensentur genera omnia inter ea medicamenta, quæ aluum citra noxam deiciunt: nam etsi purgatoria ui polleant; nulla tamen uirium imbecillitate, aut molestia sumentes afficiunt, sed potius sua adstringenti facultate, quam possident, cor, iecur, & uentriculum roborant, quinetiam uniuersum corpus. Id tantum illis noxæ adscribunt, quod obstructions, & uiscerum infarctus augeant: proinde ne obstructis exhibeantur præcipiunt. Infrænantur Myrobalanis medicamenta omnia, quæ deiciendo laborem infrunt: quo fit, ut utiliter admisceantur scammonio. In flauorum Myrobalanorum genere cæteris præstant, quæ in uiridi plene flauescunt; ponderosa, facta, gummosa, crassi corticis, & quibus pumilium osiculum inest. E' Chepulis ea probantur, quæ cæteris crassiora sunt, colore nigro purpurascete, cortice crasso, & quæ in aquam deiecta fundum quàm citissime petunt. Inter Indica excellunt, quæ maxime nigricant, crassa, ponderosa, nullo intus osse, & quæ confracta in unum compacta cernuntur. In Empelicorum classe laudantur, quæ in maiora, crassiora, densiora, prouiderosioraq; frustra diuiduntur, & quæ minus osis, quàm pulpæ habent. Bellericorum uero illa in suo genere præferuntur, quibus crassities, densitas, grauitasq; non desit, & quibus crassus in uniuersum sit cortex. Flaua, Indica, Chepula, Bellerica refrigerant ordine primo, siccantq; secundo. Empelica uero primo tantum tum refrigerant, tum exiccant. Vim obstructoriam exuunt omnia genera, additis aperientibus, & urinam cientibus medicamentis: uel si macerata caprino sero, aut fumarie succo exhibeantur: uel si cum absinthio, aut agarico, aut rhabarbaro hauriantur. Perfunduntur amygdalino, & sesamino oleo, ut contracta inde pinguedine, uentriculo non inhereant. Quin & id noxæ pariter tollitur, ubi cum castie nigre medulla, aut manna, aut acidis palmulis deuorentur. Vbi deiectione sit opus, eorum tantum dilutum præbent: ubi autem adstrictio in puluerem conuertitur, & subinde propinant. Chepula quæ saccharo condiuntur magis roborant, quàm deiciant. Contrarium efficiunt, quæ cruda siccataque reponuntur. Myrobalana omne

Glandis unguentariae uires ex Mes.

Glandis unguentariae uires ex Gal.

Myrobalanorum genera.

Myrobalanorum uires.

Ee genus

genus (ut Mesues est author) eorum senectutem remorantur , qui ipsis frequenter utuntur : colorem faciunt elegantiorem , corpori odorem iucundum conciliant , hilaritatem afferunt , & uentriculum , cor , & iecur roborant conferunt hemorrhoidibus , & bilis feruorem reprimunt : ad quod flaua cæteris præstant , ut quæ priuatim bilem detrahebant : & eos peculiariter iuuent , qui temperamento calidi sunt . Fricantur cote ad oculorum collyria , cum uua acerba , aut rosarium aqua , aut feniculi succo , quod oculorum inflammationes reprimant , lacrymas sistant , defluxionesq; cobibeant . Sanantur horum puluere ulcera , addita lentiscina resina . Chepula pituitam exhauriunt , intellectum clarificant , & uisionem , præsertim saccharo asseruata : uentriculum tum mundant , tum confirmant . Dantur utiliter aqua intereute affectis , & diuturnis febribus laborantibus . Nigra utranque bilem trahunt , præsertim exustam . Conferunt membrorum tremoribus , coloris nitorem conciliant , elephantiacos iuuant , mærores auferunt , & quartanam fugant . Empelica pituitam educunt , cor , & cerebrum , corroborant , intellectum augent , uentriculum à pituita , alijsq; noxijs humoribus expurgant , ac etiam confirmant , ac sitim extinguunt , uomitiones cobibent , & cibi appetentiam inuitant . Bellerica ea omnia possunt , quæ & proximè dicta . Myrobalanorum inter recentiores Græcos tantum , quod sciam , Actuarius meminit : qui tamen ea , quæ de illis scripto reliquit , à Mauritanis (ut ipse quoq; fateri uidetur) mutuatus est . Sed profectò nesciuerim , qua ratione ductus inter ea medicamenta , quæ uomitum eliciunt , myrobalana reposuerit , cum omnia eorum genera planè uomitiones compefcant . Porro hodie ignorata uidetur quæ $\chi\rho\rho\sigma\beta\alpha\lambda\alpha\nu\sigma$ Græcis uocatur , digereus , & roborans Indicæ nardi modo , ad colicos affectus , uentriculi ardores , & singultus à Galeno Asclepiadis auctoritate commendata libro VIII. & IX. de compositione medicamentorum secundum locos . quanquam non desunt è recentioribus , qui sibi persuadeant Chrysobalanum esse nucem myristicam : cum tamen plura sint , quæ eorum destruant sententiam , nempe cinereus color , acutus oris sapor , & quod myristicæ nucis nusquam meminerint ueteres Græci . Nullam huiusce , quod legerim , mentionem fecit Galenus in libris simplicium medicamentorum . Id quod argumento esse potest , Galenum ipsum non habuisse comperitum , quid esset Chrysobalanus . Sed de his hætenus . Cæterum quandoquidem Balanus myrepsica , quam ab Arabibus Ben appellari diximus , nobis in mentem redegit radices illas , quas officinæ Behen album , & rubeum uocant , ad cordis affectus ijs , ac etiam recentioribus expetitis , hunc locum non prætereundum esse duxi , quin de ijs quoque aliquid differerem , præsertim quod è Græcis non inueniatur , qui illa posteritatis memoriæ prodiderit . Sed illud in primis animaduertendum est , quod communis usus radices , quas uulgò Behen nuncupant , eæ quidem non sunt , de quibus Mauritani scripsere , imò eas prorsus ementiuntur . Siquidem scribit Serapio , Behen radices proferre minoris pastinacæ similes , contortas , odoratas , & mansu lentas , & in Armenia nasci . Auicenna autem radicem lignosam frusta Behen esse ait , in se contracta , & siccitate exoleta . At nostrates , quæ in Italia , non in Armenia effoduntur , nulla penitus odoris suauitate commendatur : quin & mansæ nullum ori lentorem reddunt , nec erraticæ pastina-

Chrysobalanus .

Behen album , & rubeum .

Nomina .

NARCISSVS .

nae faciem representant : cum tamen Arabicum Behen radicibus adeò pastinacam referat , ut scripserit Haliabbas clarissimus Mauritanorum author , Behen & syluestris pastinacæ radices nullum inter se discrimen habere . Quo fit , ut nulla sese offerat nobis ratio , qua probare possumus , Behen communis usus esse Arabum legitimum . quanuis & ipsi inter se hac in historia non parum dissentiant . Nicolaus Myrepsicus , itemq; Actuarius Behen hermodactylum uocant , nescio tamen qua ratione , cum alia sit radix apud Paulum , & Arbes hermodactylus . Behen adulterina , tam album , quam rubrū , passim in Italia proueniunt . Sed quibus polleant uribus , nondum mihi compertū esse ingenuè fateor . $\beta\acute{\omicron}\lambda\alpha\nu\sigma$ $\mu\upsilon\gamma\epsilon\lambda\eta$ sic Græcis dicitur . Latini uerò Glanx uigentaria : Mauritanis , Habben , seu Ben : Italis , Ghianda uigentaria : Hispanis , Auellana de la India , Tartago , & Muia . Νάρκισσος . NARCISSVS . CAP. CLV .

NARCISSVM sunt qui ut liliū , liriū appellant . folia profert porro similia , tenuia , multò minorā , & angustiora : caulis uacuus , & sine folijs , supra dodrantem attollitur : flos albus , intus croceus , in quibusdam purpureus : radix intus alba , rotunda , bulbosa : semen uelut in tunica , nigrum , longum . Probatissimus nascitur in montibus , suauis odore : cæteri porrum imitantur , atque herbaceum uirus olent . Radix cocta , siue estur , siue bibitur , uomitoria est : ambustis igni prodest cum exiguo melle trita . præcisos neruos illitu glutinat : luxatis malleolis , diuturnisque articulorum doloribus trita ex melle , & imposta subuenit . Vitia cutis in facie , uutiliginesque cum semine urticæ , & aceto emaculat : cum eruo , & melle , ulcerum sordes expurgat : abscessus rumpit concoctioni repugnantes . inlixa corpori extrahit , illita cum lolij farina , & melle .

NARCISSVS

NARCISSVS, inquit Theophrastus libro 6. cap. vi. de historia plantarum, uel liriū (alij enim hoc, alij illo nomine uocant) folium albuū, terræ proximum gerit, sed longè latius, lilij modo. Habet caulem sine folio, herbaceum, florem suo ferentem cacumine, in membrana ueluti uasculo inclusum, large amplum, coloreq; nigrum, figura oblongum. Hic decidens sponte germinat, ceterum & qui legunt defigere eum solent. Quin & radicem ferunt, quæ carnosæ, rotundæ, amplæq; constat. Serotinus admodum: post arcturum enim, & circa æquinoctium floret. Hæc Theophrasti de narcisso sententia. Porro Plinius libro XXI. cap. XIX. duo Narcissi genera prodidit, quæ his uerbis etiam depinxit. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo uomitorium, aluos quoque soluentem, neruis inimicum, caput grauantem, & à narce narcissum dictum, non à fabuloso puero. hæc Plinius. In quibus planè deprehenditur à Dioscoride dissentire, quòd neutrum Narcissi genus flore albo descripsit. quanquam idem Plinius cap. v. eiusdem libri inter lilij genera Narcissum connumerans, hunc flore candido constare tradidit. Veruntamen nulli ex hoc mirari licet, neq; propterea Plinium damnandum esse censeo, quòd uiderim ego plures Narcissi species florum tantum uarietate distinctas. Narcissi uires retulit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Narcissi radix usque adeo exiccandi facultate pollet, ut & maxima uulnera conglutinet, uel ad incisiones usque, quæ circa tendones accidunt. Habet uerò quiddam absterforium, & attractorium. Planta, quæ Græcis νεφελίος, Latinis item Narcissus appellatur: Arabibus, Narces seu Nargies: Italis, Narcisso: Germanis, Vehlblumen, Hornungsblumen, & Zeitlofen.

Narcissi historia ex Theophrasto.

Narcissi uires ex Gal.

Nomina.

Ἰπποφαῖς. HIPPOPHAES.

CAP. CLVI.

HIPPOPHAES, quo fullones vestes interpolant, in sabulosis, maritimisque nascitur, furculaceo frutice, undique denso, & largo: folijs oleæ longioribus, mollioribusque: inter quæ candicantes spinæ emicant, sicæ, angulosæ, interstitio quodam distantes: flores hedræ corymbis similes, racematim coherent, minusculi tamen, & molles, candidi, ex parte rubescentes: radix lacteo succo madet, crassa, mollis, amara gustanti: ex qua perinde ac thapsia, succus eximitur. qui per se, & cum erui farina subactus, siccatur, & ad usum reconditur. Syncerus pituitas, bilem, aquasque deijcit, oboli pondere: erui uerò farina subactus, quatuor obolis, cum aqua mulsa. Frutex cum radicibus siccatus tunditur, & cum aquæ mulsæ dimidia hemina tritus datur. Radice, & herba liquamentum depromitur, uti in thapsia. huius in purgationibus modus est drachma.

Ἰπποφαῖστον. HIPPOPHÆSTVM.

CAP. CLVII.

HIPPOPHÆSTON, id quod aliqui hippophaes appellant, nascitur eisdem locis, quibus hippophaes, estque spinæ fulloniæ genus, humilis herba, sine cauliculo, sine flore: inanibus tantum capitulis: folijs paruis, spinosis: radículas habens molles, crassas. Succus radice, folijs, & capitulo exprimitur, & exiccatur. Datus, cui uoles, tribus obolis in aqua mulsa, aquam pituitasque detrahit: priuatim comitialibus morbis, neruorum vitijs, & orthopnoæ conuenit huiuscemodi purgatio.

ET SI quandoq; maritima, & sabulosa adierim loca, ut Hippophaem, & Hippophæstum, utpote plantas inibi nascentes, inquirerem; neutrum tamen hæctenus mihi licuit inuenire. Ceterum retulit nobis Hieronymus Amaltheus Opitergensis, medicus ingenio, & eruditione clarus, se olim Venetijs plantam accepisse à Ioanne Baptista Zopisso Papiensi clarissimo medico, quæ non modò notis omnibus Dioscoridis Hippophaem referebat: sed etiam uiribus, ut se experimento comperisse testatus est. Quare non prorsus desperandum est, quin & nobis, & alijs quoque aliquando contingat Hippophaem consequi. Non inuenio, quòd Galenus hippophaes, aut hippophæsti meminerit in suo simplicium medicamentorum censu. Hippophaes tamen mentionem fecit Paulus lib. VII. inter simplicia. Hippophæsti uerò Plinius libro XXVII. cap. X. Illius nomen Græcum Ἰπποφαῖς, Latinum quoque Hippophaes. Huius uerò nomen Græcum Ἰπποφαῖστον Latinum item Hippophæstum.

Hippophaes consideratio.

Nomina.

Κίχι, ἢ κρόταν. RICINVS.

CAP. CLVIII.

CICI, aut croton, nomen accepit à ricini animalis similitudine. Arbor prouenit parue ficus altitudine, folio platani, maiore, læuiore, & nigriore: ramis, caudicibusque cauis, in arundinis morem: femine in uuis asperis, quod corticibus exutum ricinum animal repræsentat. ex quo oleum nomine cicinum exprimitur, cibus fœdum, lucernis emplastrisque; utile. Grana triginta numero purgata, trita potu pituitas, bilem, aquamque per aluum extrahunt, uomitionesque mouent. sed iniucunda admodum est, & molesta purgatio: siquidem stomachum vehementer subuertit. Tusa & imposita, vitia cutis in facie, varosque expurgat. Folia cum polenta trita inflammationes oculorum, tumoresque leniunt: turgentes mammas cohibent. eadem ex aceto illita, ignes sacros restinguunt.

Ricini consideratio.

RICINVS.

Ricini vires ex Galeno.

Nomina

RICINVM uocauere Latini plantam, quae Graecis $\rho\acute{\iota}\kappa\iota\acute{\nu}\iota$ dicitur, à similitudine, quam eius semen habet cum ricino liuido ac fædo animali, quod canibus, bubus, capris, alijsq; quadrupedibus adheret: neque prius decidit, quam plenius sanguine saginatum rumpatur. In Hetruria planta hæc à quibusdam uulgò uocatur Girasole, aliquibus uerò Fagiuolo Turchescò. Apud Insu-
 10
 tem pluribus in locis Mirasole. quanquam id nominis potius Helio tropio cõuenit, de quo in huius libri calce differemus. Semen of-
 ficinæ Cheruam maiorem appellant: tamen si ab ipso Mesue, cuius uestigia pharmacopola maxime sequuntur, Regium granũ appel-
 lari constat. Ricinus copiose seritur in Aegypto, ubi ex eius semi-
 ne plurimum olei exprimitur, cibus quidè scedum (ut inquit Plinius) sed lucernis utile. Deijcit aluum, perinde ac balanus myrpesica, tolliturq; eius noxa iisdem medicamentis. Quamobrem de eo sic loquitur Mesues. Regium granum (hoc est Ricini semen) pituitã
 20
 tam per uomitum, quam per aluum extrahit; sed non sine assimen-
 tium molestia: quietiam bilem, & aquam inter cutem deijcit: et
 ea sanè omnia excrementa purgat, quæ ad articulorum compagi-
 nes defluunt. Confert item colicis & articulorum doloribus, nempe
 podagricis, et ischiadicis, si ex iure ueteris galli decoctum hauria-
 30
 tur. Hydropicis uerò decoquitur cū caprimo sero, aut emulso re-
 center lacte maceration. Ricini vires memoria prædidit Gale-
 nus lib. VII. simpl. medic. sic inquit. Ricini semen, quemadmo-
 dum expurgat, detergit, ac digerit; sic quoq; folium, sed unde qua-
 que debilius. Oleum, quod ex semine conficitur, tum calidius, tum
 tenuiorum partium est, quam oleum commune, ac proinde etiam
 discutit. Planta, quæ Graecis $\rho\acute{\iota}\kappa\iota\acute{\nu}\iota$, siue $\rho\acute{\iota}\kappa\iota\acute{\nu}\iota$, Latinis Ri-
 cinus appellatur: Arabibus, Cherua: Italis, Girasole: Germa-
 nis, Wunderbaum, & Creutzbaum: Hispanis, Figueira de Ibinfer-
 40
 no: Gallis, Paulme dieu.

TITHYMALVS CHARACIAS.

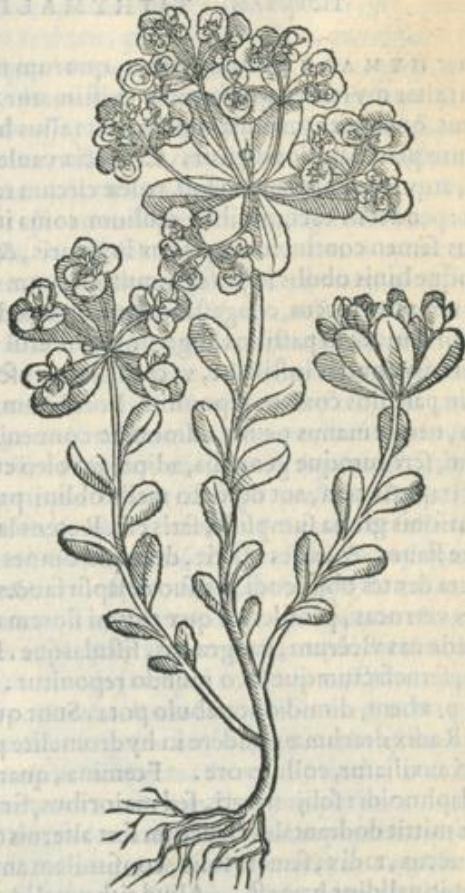
TITHYMALVS MYRSINITES.

Τιθυμάλος.

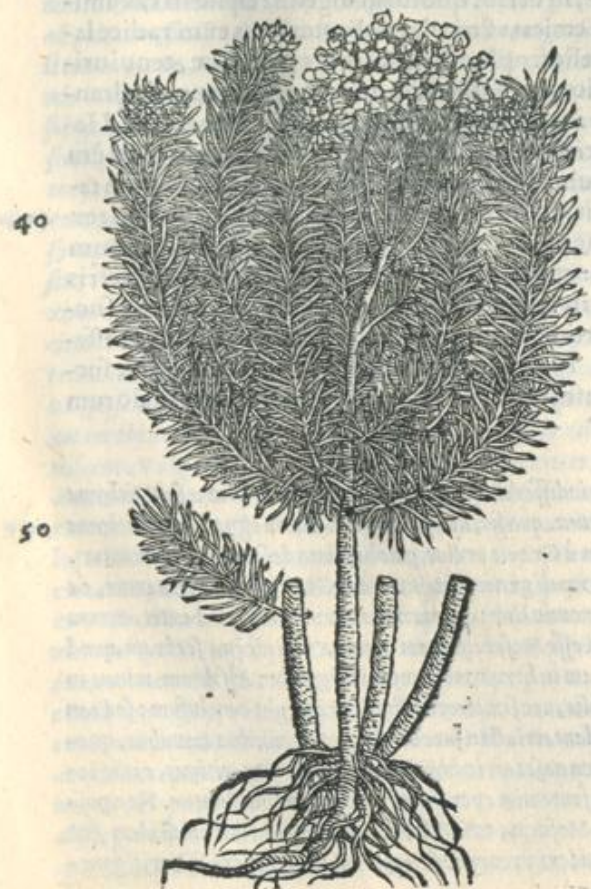
TITHYMALVS PARALIVS.

TITHYMALVS HELIOSCOPIVS.

TITHYMALVS CYPARISSIAS.

TITHYMALVS DENDROIDES.

Ec 3

TITHYMALI genera septem, quorum masculus characias appellatur, ab aliquibus amygdaloides: alter myrtites, qui scemina existimatur, eumque myrsinitem, aut caryitem vocant: tertius paralius, quem tithymalida appellant: alius helioscopius: quintus cyparissias: sextus dendroides: septimus platyphyllos dicitur. Characiae caules supra cubiti altitudinem attolluntur, rubri, lacteo succo, atque acri madentes: folijs oleae circum ramos, angustioribus, & longioribus: radice crassa, lignosa: pendet in cacuminibus caulium coma iunci, sub qua caeolae foliolis balnearum similes, in quibus semen continetur. nascitur in asperis, & montibus. Succus aluum purgat, trahit pituitam, bilemque binis obolis in posca sumptis, & cum aqua multa vomitiones mouet. Appetente vindemiarum tempore succus, congestis ramulis, mox dissectis, & vase conclusis, excipitur. Aliqui adijciunt farinam erui, & in pastillos digerunt, qui erui magnitudinem impleant. Alij in aridas ficos ternas quaternasve guttas instillant, vt cum his inarescant, quas ad vsus recondunt. Per se etiam tusus in pila, & in pastillos coactus reponitur. Porro cum extrahitur lac, neque quod ventus aspiret, stare quenquam, neque manus oculis admouere conuenit, sed antequam colligas, corpus, praesertim faciem, collum, scrotumque genitalis, adipe, aut oleo cum vino perungere. Fauces autem exasperat: quapropter catapotia cera, aut decocto melle oblini par est, & hoc modo dari. binas tamen ternasve ficos purgationis gratia sumpsisse, satis est. Recens lac ex oleo, perunctos in sole capillos euellit, renascentesque flauos, & exiles efficit, denique omnes perimit. dentium cauernis inclusum, leuat dolores: sed cera dentes oblinendi, ne suo delapsu fauces, & linguam vitiet. Tollit illitu impetigines, formicantes verrucas, pensiles, & quae thymi florem representant. valet aduersus pterygia, carbunculos, phagedaenas vlcera, gangranas, fistulasque. Legitur semen autumnis, & siccatum sole leuiter tunditur, feruefactumque loco mundo reponitur. Folia item siccantur. Semen, & folia lactei succi effectum praebent, dimidio acetabulo pota. Sunt qui inueterant, admisto cum lacte lepidio, & caseo con-tuso. Radix drachmae pondere in hydromelite pota, per inferna trahit. decocta cum aceto, dentium dolori auxiliatur, colluto ore. Foemina, quam myrsinitem, aut caryitem vocant, similis suapte natura daphnoidi: folijs myrti, sed maioribus, firmis, in cacumine acutis, & pungentibus: ramulos ab radice mittit dodrantes: fructum fert alternis annis, nuci similem, mordaci gustu. nascitur in asperis. Succus, radix, semen, folia, consimilem antedicto sortiuntur facultatem: sed ad citandas vomitiones inualidior haec est. Aliud tithymali genus dicitur paralius, quem tithymalida, aut mecona aliqui appellauerunt. Nascitur in maritimis, ramis subrubentibus, palmum altis, quinque, senisve a radice exeuntibus: folijs lini, angustis, paruis, oblongis, in uersus quosdam digestis: capite in cacumine orbiculato, in quo semen, vt eruum, vario colore emicat: flos albus. Frutex totus cum radice lacteo succo turget. Similes ad vsus reconditur. Helioscopius dicitur, folijs portulacae, tenuioribus, rotundioribusque: ramulis prodeuntibus a radice, quatuor aut quinque, rubentibus, dodrantedali altitudine, tenuibus, lactis copiosi plenis: capite anethi: semine uelut in capitulis incluso. Helioscopij nomen accepit, quoniam comas cum sole circummagat. circa oppida nascitur, potissimum in ruderibus. Colligitur succus, semenque, ut aliorum. Eadem, quae superioribus uires, non tamen usque adeo ualidae. Cyparissias in caulem exit dodrantedalem, uel maiorem, subrubrum: ex quo folia pini similitudine exoriuntur, molliora tamen, & tenuiora: & in totum nascentem pinum amulatur, unde nomen traxit. Candido succo madet: cui eadem uis, quae superioribus. In petris nascens dendroides cognominatur. ampliter opacat, in cacumine frondosam spargens comam, succo lacteo praegnans, cauliculis rubentibus, folijs myrti tenuioris, fructu characiae. Eiusdem effectus, cuius superiores, simili modo reconditur. Platyphyllos uerbasco similis est. Radix, succus, & folia per inferna trahunt aquas. Pisces necat, tusus, & aquae insparfus. Reliqua tithymalorum genera, quae supra scribuntur, idem efficiunt.

Tithymalorum confid.

Brasauoli opinio explosa.

TITHYMALORVM omne genus officinae Esulam indifferenter appellant, quanquam plura sunt tithymalorum genera, quorum historiam satis confuse Mauritanii tradiderunt. quo fit, ut apud hos non sine magno labore tithymalorum genera recte, & distincte cognosci possint: quae tamen a Graecis ordine pulcherrimo descripta inueniuntur. Ob id igitur mihi quidem difficile uidetur decernere quae Tithymali genera ex ijs, quae a Graecis representantur, ea duo sint, quae a Mesue, & Auicenna Scebram, & Alsebram nominantur: quoniam horum neuter, quod extet, earum plantarum faciem notis explicauit. Credidit Brasauolus illud esse Mesui alsebram minus, & Auicenna scebram, quod Dioscoridi paralius. Sed equidem ab eo dissentio, quod nusquam in horum monumentis legerim, Alsebram minus in maritimis nasci: quin nec ramos ferre subrubentes, nec lini folia, nec semen eruo simile, capitulis conclusum: sed tantum repererim memoriae prodidisse Mesuem, Alsebram esse plantam lacteo succo resertam, radicibus tenuibus, quarum haec praefertuntur, quae subrubeant. Auicenna uero Scebram nasci ait in hortis, non autem in maritimis, caule tenui, hirsuto, folijs tarco similibus. Quae sane omnia Brasauoli sententiae aperte refragari deprehenduntur. Nec possum praeterea cum eodem sentire, quod Alsebram maius apud Mesuem, & Mehezcheregi apud Auicennam idem sint Mauritanis, quod Graecis Tithymalus platyphyllos. quandoquidem in eorum scriptis nusquam reperi maioris gene-

ris Alsebram folia edere uerbasco similia: nec quod tusum, & aque insparsum pisces interficiat, sed quod rectius (ut inquit Auicenna) eius folia minori Scebram sint similia. Porro si mihi hac in re coniectandum esset, putarem equidem nil aliud Mauritanis esse minoris generis Alsebram, siue Scebram, quam plantam illam, quæ officinis Esula minor uocatur, quod (ut inquit Auicenna) in hortis, & ubiq; proueniat. Hæc autem, ni fallor, ea est, quam uocat Dioscorides Tithymalum cyparisiæ: quippe quæ pinum arborem nuper natam folijs prorsus imitetur. Quin etiam censerem Alsebram maius, siue Mebezecheregi eam omnino esse plantam, quæ Græcis dicitur pityusa, utpote quæ Tithymalo cyparisiæ folijs sit similis, quanuis magnitudine excellat: non enim desunt, qui inter tithymalorum genera etiam pityusam recenseant. Proinde non ab re dicebat Auicenna, Mebezecheregi esse simile Scebram, sed maius, & colore subcineritio. Mesues uerò, quod radicibus esset rotundis, crassis, crassoq; cortice obductis, ponderosissq; . quæ ferè omnia radici Pityuse reddidit Dioscorides. Accedit his Serapionis auctoritas, qui de Scebram agens, ea omnia ex Dioscoride illi tribuit, quæ pityuse idem Dioscorides assignauit. Ex his itaq; perspicuum fieri arbitror, pityusam Mauritanis scebram maius appellari: minus uerò id, quod Græcis tithymalus cyparisiæ dicitur. Cæterum Characiam uocatum, postquam multum laboris in eo indagando frustra impendissem, hoc anno misit ad me Pisis clarissimus medicus Lucas Ghinus Forocorneliensis: qui, meo quidem iudicio, omnibus prorsus notis legitimo respondet. Myrsinitem quoq; hoc tantum anno reperimus, folijs circa caulem totum crassis, acutis, myrto similibus. Paralius uerò in maritimis tantum nascens, quem uulgaris usus tithymalum putat Brasauolus, in maritimis nostri Senensibus, Argentario promontorio, & in uniuerso illius regionis tractu, item in Aquileiensi agro frequentissimus inuenitur. Huic folio similis uisitur quædam alia planta, quæ in Hetruria uulgo appellatur Herba mora. Cuius radicibus prius contusis, ac deinde fluminibus demersis, pisces protinus enecantur. Sed caret hæc lacteo succo. quapropter eam inter tithymalorum genera iam non esse adnumerandam cognoscimus: etsi aliàs aliter sensimus, quod, alijs notis neglectis, lini folia uiderentur, & caules subrubentes. Si hæc defuerit, Platyphylli radices sumunt, quo uniuersa regio scatet. Porro Helioscopius, sic dictus, quod cum sole comam circumagat, omnibus uulgaris notitiæ planta est. Prouenit enim hæc passim prope urbium, & oppidorum moenia, in campis, incultis, hortis, collibus, & ubique tam culto, quam inculto solo. Cyparisiæ deinde (ut supra diximus) ea est planta, quam Esulam minorem uocant, cuius pro omni Tithymalo inuoluit usus. Dendroidem uidimus primum in regno Neapolitano extra Terracina urbem inter saxa antiquissimi specus in itinere Neapolim uersus, plantæ arborecentis effigie. Hunc dum contemplari cœpissim, superuenit peritissimus medicus Hieronymus Drogus Parmensis, & doctissimus Hieronymus Rorarius Porionouensis (tunc omnes unâ sequebantur Bernardum Clesium amplissimum Candinalem Tridentinū ad Cesarem pergentem) quibus magno solatio Dendroidem tithymalum ibi à me primum repertum ostendi: erant enim ambo rei herbariæ studiosi, atq; etiam gnari. Nascitur idem tithymalus etiam in Tergestino litore non longè à Timaeo fonte, in saxosis quibusdam rupibus arborecens. Theophrasto tria tantum Tithymalorum genera produntur libro IX. cap. XII. de historia plantarum, ubi ita scriptum reliquit. Lactarium (sic enim tithymalum uertit Theodorus) quod maritimum granum appellant, folio est rotundo, caule, totaq; magnitudine ad palmum, fructu candido. Demetitur, cum uua nigrescere incipit: & sic catus fructus tritus potui datur acetabuli tertia parte. Mascula autem uocata oleæ folio constat, & magnitudine cubitum æquat. Huius lac, cum undemia incipit, exprimunt, & preparato utuntur: purgat inferius. Myrteria uerò cognominata, candida lactaria est, folijs myrti condita, uerim aculeatis parte postrema: sarmentula in terram demittens, longitudine palmi, quæ non simul, sed alternatis annis fructificant, alia hoc anno, alia postero, quanquam omnia eadem radice exorta. Loca montuosa desiderat. Fructus nux appellatur. demetitur, cum hordeum turgescit, & exiccatus, purgatusq; datur elotus cum papaueris nigri duabus partibus, ita ut totū modo acetabuli sit: trahit pituitam per aluum. At uerò si nucem ipsam placeat dare, trita dabitur ex uino dulci, aut cum sesama tosta, torrefactaq; comedenda. hæcenus Theophrastus. Tithymali omnes, Mesue auctore in suis simplicibus deiectionis facultatis, cordi, iecinori, & uentricolo maxime officiant: uasa disrumpunt, intestina abradiunt, uniuersum excoalfaciunt corpus, adeo ut inde febres facile concitentur. Tollitur prima tithymali noxa ijs admistis, quæ cor, iecur, & uentriculum roborant. Secunda uerò, & tertia ijs, quæ agglutinatio facultate pollent: cuiusmodi sunt tragacantha lacryma, gummi, bdellium, psyllij seminis spissamentum, & portulacæ succus. Tollitur & quarta, admistis frigidis, & humidis: proinde aut sonchi succo, aut intubi aut portulacæ, aut hortensis solani, aut aceto cum cydoniorum seminibus diutius rudicula agitato, commiscet. Uulgaris usus Tithymalus pituitam uehementer deiecit, & atrū quem uocant succum, pariterq; pituitas ad articulos decurrentes. Aquam inter eam ualidissimè extrahit: nibilo secius exiecit uniuersum corpus, & geniurā extinguit. Vnde rusticorū medicamenti nomen sibi merito asciuit. Tithymali omnis generis uires commemorat Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Tithymali omnes uincem habent acrem, calidamq; facultatem, inest uerò & amaritas. Validissimus itaq; est eorum liquor. Secundum locum tenent semen, & folia: sed & radix dictarum facultatum particeps est, sed non ex æquo. Sanè ipsa cum aceto decocta dolores dentium sanat, maxime qui illis erosus proueniat. At liquores, ut qui ualentiores uim habeant, in foramina quidem ipsa dentium induntur: cæterum si aliam corporis partem contigerint, continuo adurunt, ulcerantq;: proinde foris illis cera circumlinitur. quippe cum ex quarto sint excoalfacientium ordine, quem esse adurentium posuimus. Sic pilos quoq; succus inunctus tollit. Porro cum uehementior sit, oleo miscetur: & si id sæpe fiat, tandem prorsum pilorum radices aduste extirpantur, corpusq; depile reddetur. Eadem facultate uerrucas, quas acrochordonas nominant, & myrmecias, & pterygia, siue oculorum ungues, & thymos auferunt, detergentque lichenas & psoras quia scilicet & abstergendi facultas inest propter amaritudinem. Præterea ulcerum phagedænica, anthrachode, et gangrænode, quia ualenter tum excoalfaciunt, tum extergunt, si in tempore, & moderatè utare, iuuare aliquando poterunt. Verum

Tithymali cogniti.

Tithymalorum historia ex Theophrasto

Tithymalorum uires ex Mesue.

Tithymalorum uires ex Galeno.

rum enim uero, & fistularum callos eximunt eadem facultate. Caterum hæc omnia genere quidem similiter, imbecillius tamen & folia, & fructus præstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos uti assolent. Celerrimè namq; ab illis in uertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Porrò cion septem sint eorum genera, ualentissimus est quem characiam nominant, quem utiq; etiam quidam marem cognominant, & fœmina nuncupata myrsinites, & qui in petris nascitur ad modum arboris: deinceps qui uerbasco adsimilis est, & cyparissias: deinde paralius, siue marinus: denique helioscopius. Proportione uerò comprehense illorum facultatis et cinis, et ex ipso lixiuum erit. In uniuersum planta Græcis τῖθυμᾶλος, Latinis quoq; Tithymalus nominatur: Arabibus, Xauser, & Ethuba: Italis, Tithimalo: Germanis, Vuolffs milch: Hispanis, Leche tresna, & Leche tregua: Gallis, Gerbe à laich.

Nomina.

Πῖτυσα. PITYVSA.

CAP. CLX.

Pityusæ consideratio.

Fuchsi opin. reprobata.

Pityusæ uires ex Galeno. Nomina.

PITYVSAM specie à cyparissia differre constat, etsi tithymalorum generi assignetur. Caulis supra cubiti altitudinem assurgit, geniculatus: folijs piceæ, acutis, exilibus: flore paruo, uelut purpureo: semine instar lenticulæ: lato: radice crassa, candida, succo referta, quibusdam in locis frutex hic prægrandis inuenitur. Detrahit per aluum radix drachmis duabus data in aqua mulsâ: item seminis drachma. succi cum farina subacti cochlearium in catapotio datur. modus foliorum drachmæ tres.

PITYVSA, ut latius præcedenti capite retulimus, eam nimirum fuerit planta, quam officinæ Esulam maiore nominant. Huius radices herbarij, qui quotannis è Gargano Apulie monte succos, & alias radices ad nos comportant, magna impostura pro Turpeto uendunt, quemadmodum & thapsiæ radices pro eodem subiiciunt, ut superius in tripolij mentione diximus. Quod cum sua ætate non ignorasset Actuarius, album turpetum Alpiæ esse radicem prodidit, nigrum uerò Pityusæ. Nec his obstat, quòd dixerit Dioscorides, Pityusæ radicem subesse candidam: nam is de interiore substantia tantum intellexit, non autè de exteriorè corticis membranula, quæ uiridis rufescit, siccatanigrescit. Porrò quòd Esula maior sit Mauritanijs alsebram, uel febrâ, satis liquido ex Serapione colligi potest, utpote qui integrum de Pityusæ caput ex Dioscoride sumpsit, & in summ Scebram reposuit. Quo fit, ut planè falli putem Brasauolum, quippe qui certò sibi persuadeat, Alsebram maius Mauritanijs esse tithymalum platyphyllon. Nicolaus Myrepsicus quibusdam in antidotis, & catapotijs aluum soluētibus Esulam imponit cognomine chamæ-

pityn. Vnde Fuchsius in suis doctissimis adnotationibus nil aliud esulam Nicolao referre scribit, quam Chamæpityn, non autem tithymali speciem. Quæ in re Fuchsi opinio (pax eius dixerim) mihi non planè satisfacit. Nam cum plura sint tithymalorum genera, quæ in uniuersa Esula nomine appellantur, de eâ tantum intellexisse Nicolai existimo, quam Dioscorides à foliorum forma Pityusam uocat, eo quòd pini, uel piceæ arboris folio constat: quæ ob id esula chamæpitys differentie causa Nicolao appellata est. Paruam enim pinam pityusa representat: quare non ab re esula quoque chamæpitys cognominari potuit. Pityusa in Italia passim ferè prouenit, facie minoris esule, sed longè in omnibus maior, adeo ut quibusdam in regionibus, ut in Apulia, arbusci speciem referat. Visitur copiosa in Veronensi agro, eâ immensa planitie, per quam ad Benacum transitur. Sed quòd aridissimum ibi sit solum, non admodum adolescit. Hæc (ut Mesues est author) agrestium hominum medicamentum est: multa enim sumentibus adfert incommoda. proinde eius usus apud medicos peritos prorsus exoleuit, quemadmodum, & turpeti ex huiusce radicibus parati, postquam detecta est impostorum fraus: est non desunt improbi pharmacopole, qui pityusæ radices legitimi turpeti uice suis inserant medicamentis: sintq; etiam circumforanci, qui harum radicum puluere plures iugulent rusticos, quàm sanent. Adscribunt quidam Pityusam tithymalorum generibus, quoniam & ipsa similiter lacteo succo madeat, purgetq; eorum modo. Id quòd Galenus aperte testatur lib. viii. simplicium medicamentorum, dum sic inquit. Pityusa, & hanc quidam speciem putant esse tithymali, quòd succum habeat, ut illi, quòdq; similiter illis purget, ceteraq; omnia uiribus illis est adsimilis. Ea Græcè τῖθυμᾶλος, Latine item Pityusa uocatur: Arabicè, Scebram, & Pithias: officinis, Esula maior: Italis, Pityusa, & Esula maggiore.

Λαβυεῖς.